

JAMOAVIY FIKRLASHNING QAROR QABUL QILISH JARAYONIGA TA'SIRI

Ro'ziyeva Zilola Fayzulla qizi

O'zbekiston Milliy universiteti Magistratura bo'limi uslubchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada jamoaviy fikrlashning qaror qabul qilish jarayoniga ta'siri o'rganilgan. Tadqiqot mavjud ilmiy adabiyotlar tahlili asosida amalga oshirilgan bo'lib, jamoaviy qaror qabul qilishning afzalliklari va kamchiliklari, samaradorlik omillari hamda zamonaviy tashkilotlarda qo'llanilish xususiyatlari muhokama qilingan. Natijalar jamoaviy fikrlashning qaror qabul qilish sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: jamoaviy fikrlash, qaror qabul qilish, guruh dinamikasi, tashkiliy boshqaruv, consensus

Аннотация: В этой статье исследуется влияние командного мышления на процесс принятия решений. Исследование было проведено на основе анализа существующей научной литературы, в которой обсуждались преимущества и недостатки коллективного принятия решений, факторы эффективности и особенности их применения в современных организациях. Результаты показывают, что командное мышление важно для повышения качества принятия решений.

Ключевые слова: командное мышление, принятие решений, групповая динамика, организационное управление, консенсус

Abstract: This article explores the impact of collective thinking on the decision-making process. The study was carried out on the basis of an analysis of the existing scientific literature, discussing the advantages and disadvantages of collective decision-making, efficiency factors and features of application in modern organizations. The results show that collective thinking is important in improving the quality of decision making.

Keywords: collective thinking, decision making, group dynamics, organizational management, consensus

KIRISH

Zamonaviy tashkilotlarda qaror qabul qilish jarayoni tobora murakkablashib bormoqda. Bunga sabab, biznes muhitining o'zgaruvchanligi, muammolarning ko'p qirraliligi va qarorlarning ko'plab manfaatdor tomonlarga ta'siri hisoblanadi [1]. Shu nuqtai nazardan, jamoaviy fikrlash va qaror qabul qilish alohida ahamiyat kasb etmoqda.

Jamoaviy fikrlash - bu guruh a'zolarining birgalikda muammolarni muhokama qilish, g'oyalarni rivojlantirish va optimal yechimlarni topish jarayonidir [2]. Bu jarayon individual qaror qabul qilishdan farqli ravishda, turli xil nuqtai nazarlar va tajribalarni birlashtirish imkonini beradi.

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Ushbu tadqiqot tizimli adabiyotlar tahlili metodologiyasiga asoslangan. Web of Science, Scopus va Google Scholar ma'lumotlar bazalaridan 2010-2024 yillar oralig'ida chop etilgan ilmiy maqolalar, monografiyalar va tadqiqot hisobotlari o'rganib chiqildi.

Adabiyotlar tahlili quyidagi yo'nalishlarda olib borildi:

- Jamoaviy fikrlashning nazariy asoslari
- Qaror qabul qilish jarayoniga ta'sir etuvchi omillar
- Jamoaviy qaror qabul qilishning afzalliklari va kamchiliklari
- Zamonaviy tashkilotlarda jamoaviy fikrlashni qo'llash amaliyoti

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tadqiqotlar jamoaviy fikrlashning bir qator afzalliklarini ko'rsatadi. Surokurov [3] ta'kidlaganidek, jamoaviy qaror qabul qilish xatolar ehtimolini kamaytiradi va qarorlar sifatini oshiradi. Bu quyidagi omillar bilan bog'liq: bilim va tajribalarning keng spektri, ko'p tomonlama tahlil imkoniyati, kreativ yechimlarni ishlab chiqish, qarorlarni qabul qilishda xolislik. Peterson va Smith [4] o'z tadqiqotlarida jamoaviy fikrlashning innovatsion g'oyalarni rivojlantirishdagi rolini ta'kidlaydilar. Ularning fikricha, guruh muhokamasi yangi g'oyalarning paydo bo'lishiga va rivojlanishiga qulay muhit yaratadi.

Shuningdek, turli manfaatdor tomonlarning ishtirokida qarorlar qabul qilinishi ularning amalga oshirilishini ham osonlashtiradi. Guruh a'zolari qaror qabul qilish jarayonida ishtirok etganligi sababli, ularning qo'llab-quvvatlash darajasi yuqori bo'ladi. Bu esa qarorlarning samarali implementatsiyasiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Ivanov [5] jamoaviy qaror qabul qilish jarayonidagi ayrim muammolarni ko'rsatib o'tadi. Birinchidan, jamoaviy qaror qabul qilish individual qarorga nisbatan ko'proq vaqt talab etadi. Bu ayniqsa tezkor qarorlar qabul qilish zarur bo'lgan vaziyatlarda jiddiy cheklov hisoblanadi.

Ikkinchidan, guruh tafakkurining salbiy ta'siri kuzatilishi mumkin. Bu holat guruh a'zolari o'rtasida ortiqcha konsensusga intilish, muqobil fikrlarni rad etish va tanqidiy fikrlashning sustlashuvida namoyon bo'ladi.

Uchinchidan, dominantlik effekti - ya'ni ayrim guruh a'zolarining (odatda yuqori mavqega ega yoki kuchli shaxsiy xususiyatlarga ega bo'lgan) qaror qabul qilish jarayoniga haddan tashqari ta'sir ko'rsatishi kuzatiladi. Bu esa boshqa a'zolarining fikrlari e'tibordan chetda qolishiga olib kelishi mumkin.

To'rtinchidan, mas'uliyatning tarqalishi muammosi mavjud. Jamoaviy qarorlarda individual javobgarlik nisbatan past bo'lib, bu ayrim hollarda qarorlar sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Williams va boshqalar [6] jamoaviy qaror qabul qilish samaradorligini oshiruvchi asosiy omillarni aniqlagan. Guruh tarkibining muvozanatlashganligi muhim ahamiyatga ega. Bu yerda nafaqat professional bilim va ko'nikmalar, balki shaxsiy xususiyatlar, yosh va tajriba darajasi ham hisobga olinishi zarur.

Aniq maqsad va vazifalarning belgilanishi ham samaradorlikni oshiradi. Guruh a'zolari nimaga erishish kerakligini, qanday mezonlar asosida qaror qabul qilinishini aniq bilishlari lozim.

Samarali kommunikatsiya jamoaviy qaror qabul qilishning ajralmas qismi hisoblanadi. Bu yerda nafaqat rasmiy muloqot kanallari, balki norasmiy muloqotning ham ahamiyati katta. Yetakchilik uslubi ham muhim rol o'ynaydi - demokratik yetakchilik uslubi ko'pincha eng yaxshi natijalarni beradi.

Zamonaviy tashkilotlarda jamoaviy fikrlashni qo'llash turli shakllarda amalga oshirilmoqda. Johnson [7] virtual jamoalarda qaror qabul qilish xususiyatlarini o'rganib, raqamli texnologiyalarning bu jarayondagi rolini ko'rsatib bergan. Masalan, video-konferensiyalar, onlayn hamkorlik platformalari va qaror qabul qilishni qo'llab-quvvatlovchi dasturiy ta'minotlar keng qo'llanilmoqda.

Abdullayev [8] O'zbekiston kompaniyalarida jamoaviy qaror qabul qilish amaliyotini tahlil qilib, an'anaviy va zamonaviy yondashuvlarning uyg'unlashuvini ta'kidlaydi. O'zbek kompaniyalarida jamoaviy qaror qabul qilish madaniyati shakllanib bormoqda, biroq bu jarayonda an'anaviy ierarxik tuzilmalarning ta'siri hali ham sezilarli darajada saqlanib qolmoqda.

Shuningdek, Covid-19 pandemiyasi davrida masofaviy ishlash sharoitida jamoaviy qaror qabul qilish amaliyoti yanada dolzarb ahamiyat kasb etdi. Bu esa yangi texnologik yechimlar va boshqaruv usullarining rivojlanishiga turtki bo'ldi.

Jamoaviy fikrlash va qaror qabul qilish jarayonlarida bir qator zamonaviy tendensiyalar kuzatilmoqda. Sun'iy intellekt texnologiyalari qaror qabul qilishni qo'llab-quvvatlash uchun tobora ko'proq qo'llanilmoqda [4]. Bu texnologiyalar ma'lumotlarni tahlil qilish, prognozlash va muqobil variantlarni baholashda guruhga yordam beradi.

Globallashuv sharoitida ko'p madaniyatli jamoalar tomonidan qarorlar qabul qilish alohida ahamiyat kasb etmoqda. Turli madaniy qadriyatlar va ish uslublarini muvofiqlashtirish zarurati yangi yondashuvlarni talab qiladi [7]. Bu esa jamoaviy qaror qabul qilish jarayonini yanada murakkablashtiradi, ammo shu bilan birga yangi imkoniyatlar ham yaratadi.

Tashkilotlarning tarmoqlashuvi va gorizontal tuzilmalarga o'tishi ham jamoaviy qaror qabul qilish amaliyotiga ta'sir ko'rsatmoqda. An'anaviy ierarxik tuzilmalardan farqli ravishda, zamonaviy tashkilotlarda qarorlar ko'proq tarmoqlashgan tarzda, turli darajadagi jamoalar tomonidan qabul qilinmoqda [5].

Agile metodologiyasining keng tarqalishi ham jamoaviy qaror qabul qilish jarayonlarini o'zgartirmoqda. Tez-tez takrorlanadigan, kichik qarorlar qabul qilish orqali katta maqsadlarga erishish tamoyili tobora ommalashib bormoqda. Bu yondashuv ayniqsa dasturiy ta'minot ishlab chiqish va innovatsion loyihalarda samarali natijalar bermoqda [8].

Shuningdek, qaror qabul qilish jarayonida ma'lumotlarga asoslangan yondashuv (data-driven decision making) tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Jamoalar turli manbalardan olingan ma'lumotlarni tahlil qilish va ulardan samarali foydalanish orqali qarorlar sifatini oshirishga intilyaptilar.

Bu tendensiyalar jamoaviy fikrlashning yanada rivojlanishiga va takomillashuviga olib kelmoqda. Biroq, bu o'zgarishlar bilan birga yangi muammolar va qiyinchiliklar ham paydo bo'lmoqda, ularni hal qilish esa kelajakdagi tadqiqotlarning muhim yo'nalishi bo'lib qolmoqda.

XULOSA

Adabiyotlar tahlili jamoaviy fikrlashning qaror qabul qilish jarayonidagi muhim rolini tasdiqlaydi. Jamoaviy yondashuv qarorlar sifatini oshirish, xatolar ehtimolini kamaytirish va innovatsion yechimlarni topishga yordam beradi. Biroq, samaradorlikka erishish uchun jamoaviy fikrlashning cheklovlarini hisobga olish va tegishli sharoitlarni yaratish zarur.

Kelajakdagi tadqiqotlar uchun raqamli transformatsiya sharoitida jamoaviy qaror qabul qilish mexanizmlarini takomillashtirish, sun'iy intellekt texnologiyalarining bu jarayondagi rolini o'rganish dolzarb yo'nalishlar hisoblanadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Chen, M. (2021). Decision-making in modern organizations: Challenges and perspectives. *Organization Science*, 32(4), 156-178.
2. Smith, K. & Johnson, R. (2020). Group thinking and organizational effectiveness. *Journal of Management Studies*, 45(3), 89-112.
3. Surokurov, A. (2022). Zamonaviy menejmentda jamoaviy qarorlar qabul qilish. *Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar*, 15(2), 45-58.
4. Peterson, D. & Smith, B. (2023). Innovation through collective decision-making. *Strategic Management Journal*, 44(2), 234-256.
5. Ivanov, V. (2021). Kollektivnoye prinyatiye resheniy v organizatsiyax. *Menedzhment v Rossii i za rubezhom*, 8(4), 67-82.
6. Williams, M., Anderson, K., & Lee, S. (2022). Factors affecting group decision-making effectiveness. *Leadership Quarterly*, 33(1), 112-134.
7. Johnson, P. (2023). Virtual teams and decision-making in the digital age. *International Journal of Management*, 41(3), 345-367.
8. Abdullayev, S. (2023). O'zbekiston kompaniyalarida qaror qabul qilish amaliyoti. *O'zbekiston iqtisodiy axborotnomasi*, 12(4), 78-92.